

Voorlichting & PR

Praatjes, plaatjes en een daadje

Ardine Korevaar

Menige afdeling heeft een mooie leskist waar ramen, roker en beitel uit opgediept kunnen worden. Maar met een leskist vol materiaal ben je er nog niet als het gaat om voorlichting geven over bijen en bijenhouden. Het verhaal over de bijen is een verhaal dat op veel manieren verteld kan worden. Janny Karst uit Vianen heeft in samenwerking met Natuur en Milieu Educatie de afgelopen twee jaar aan veel groepen op basisscholen voorlichting gegeven over bijen. Ze heeft haar 'beroepssporen' in het onderwijs verdiend en aanstekelijke versies van het bijenverhaal gemaakt. Haar ervaringen wil ze graag met ons delen.

'Voorlichting geven' is eigenlijk een veel te technische benaming voor wat er in de klas gebeurt. Voor het bijenverhaal geldt de wet die voor elk boeiend verhaal geldt: Show! Don't tell. Vrij vertaald: laat kinderen ervaren wat je wilt duidelijk maken. En daarbij is het belangrijk om aan te sluiten bij de belevingswereld van het kind. In de onderbouw kunnen een bloem en een stukje vlees waar aan kleuters in één oogopslag verduidelijken wat een bij eet en waar een wesp van leeft, "nee, niet van limonade". Kinderen uit de bovenbouw worden op een andere manier uitgedaagd; aan hen vraag je de voor bijen interessante bloemen te noemen en

insecten op te sommen die wespen op het menu hebben staan.

"Verwondering oproepen", zegt Janny, "is het belangrijkste wat ik kan doen. Voor mij betekent voorlichting geven ook de kunst van het weglaten. Het is niet belangrijk of alles exact klopt. Het is geen imkeropleiding. Ik wil graag dat ze geboeid raken door die bijzondere wereld van de bijen en dat ze weggaan met een gevoel van verbazing over wat ze hebben gezien en gehoord."

Steken eerst

In elke klas gaat het allereerst over steken, want bijna alle kinderen zijn er bang voor. Janny toont een reepje tempex waarop verschillende hommels, een bijenwerker, een koningin, een dar en ook een hoornaar vastgeprikt zijn met spelden. Ze zien er prachtig uit (het geheim: de insecten levend in de vriezer leggen; de snelle bevriezing zorgt ervoor dat ze niet verschrompelen).

Aan deze aaibare beestjes kunnen allerlei verhalen worden gekoppeld, o.a. ook hoe om te gaan met bijen en wespen en hommels. Dan gaat het over: niet slaan, niet rennen en niet blazen. Over hoe bijen met hun zo andere ogen kijken en hoe ze, wanneer ze per ongeluk in de klas terecht zouden komen, altijd naar het raam vliegen omdat ze gauw naar huis willen. "Bijen willen helemaal geen mensen plagen".

Stuifmeel, stukjes vlees (of dode muggen), bloemen, dode aanraakexemplaren en levende soortgenoten in plastic potjes, zodat je echt kunt horen hoe een bij zoemt, een hommelmel broemt en een wesp humt, zijn in alle groepen goede hulpmiddelen om de verschillen tussen de bijen, hommels en wespen duidelijk te maken en ook om een beetje vertrouwen te geven dat de insecten er niet op uit zijn om je te steken.

Hoe leeft een bij?

De volksontwikkeling vormt de leidraad voor elk verhaal. De kinderen worden er actief bij betrokken. "Waar slaap jij?" "Boven?" "Nou de bijtjes niet hoor! Die slapen beneden. Boven hebben ze hun voorraadkast." Voor kleuters en kinderen in de onderbouw (groep 1, 2 en 3) bestaat de ervaringswereld uit de directe omgeving in en om hun eigen huis. In het bijenverhaal heet een vliegplank dus de 'voor deur', zijn de cellen 'kamertjes' en worden technische feiten zoveel mogelijk weggelaten. Een hapje stuifmeel proeven, honing met een plastic roerstaafje direct uit de honingraat scheppen, het zijn belevenissen die meestal veel enthousiasme opwekken. De kinderen vertalen de informatie en vergelijken ze met hun eigen ervaringen rondom eten, slapen, school en spelen. Wil je als imker vertellen hoeveel nectar een bij van de bloem mee naar

Zo ruikt de was

Honing proeven

Zo klinkt een bij

huis neemt, laat de kinderen dan beide duimen en wijsvingers stevig tegen elkaar drukken: het hele kleine driehoekje in het midden is de grootte van de honingmaag. “Zo’n klein beetje kan een bij meenemen. Ze moeten dus héél vaak vliegen voor het potje honing vol is!” Samen de bijensymfonie zingen doet het meestal ook goed: je maakt een mix van het tevreden hummen en geïrriteerd zoemen van de werksters, het tuten van de koningin en tenslotte het donkere brommen van de dar. Vooral in de onderbouw is het zaak de kinderen niet met informatie te overvoeren. (Zie voor meer ideeën ook ‘Kijk, een bij!’ bij de boekbespreking in het decembernummer.)

In de middenbouw (groep 4, 5, 6) wordt de kinderwereld groter, het lesprogramma op school breidt uit met geschiedenis en aardrijkskunde. Deze leeftijdsgroep kan bijvoorbeeld het oriëntatievermogen van bijen wel goed begrijpen. Maar ook hier blijft het voelbaar maken van een eigenschap heel belangrijk: “Kijk eens hoevéél lucht er buiten is. Zie je de enorme ruimte waar die kleine bijtjes in vliegen? Ze zijn bijna niet te zien en toch vinden de darren en de koningin elkaar. Is dat niet knap!”

In de bovenbouw (7, 8) komt de grote wereld in beeld. Kinderen kijken naar het Jeugdjournaal. In deze groep kan meer technische informatie gegeven worden en zou je ze kunnen vragen of ze een manier weten hoe de darren en de koningin elkaar kunnen vinden in die hele grote lucht. Aan deze kinderen kun je ook vragen hoe het moet als er 10 koninginnendoppen op uitlopen staan terwijl er toch maar één koningin in het volk mag blijven. De kinderen zijn over het algemeen erg geïnteresseerd en ook in staat te begrijpen hoe zulke zaken precies opgelost worden.

“Nooit beginnen met de observatiekast te openen”, roept Janny, “dat doe ik als laatste, anders komt er van het verhaal niets terecht. Die kast zuigt alle aandacht weg.” Wanneer je de observatiekast gesloten in een hoek zet en er geen aandacht aan besteed zien de kinderen hem meestal over het hoofd en is de verrassing aan het eind des te groter.

Verwerkingsopdrachten

Na het informatieve gedeelte zijn verwerkingsopdrachten een zinvolle aanvulling om de opgediende feiten te helpen

Observatiekast

verteren. In de onderbouw kan dat bijvoorbeeld in de vorm van kleurplaten, puzzeltjes en bewegingsopdrachten. In de hogere klassen door middel van een quiz waarbij de vragen per groep (3 tot maximaal 10 leerlingen) beantwoord kunnen worden. Een prijs voor de beste groep mag natuurlijk niet ontbreken.

Bij het geven van voorlichting op basisscholen ligt de nadruk volgens Janny vooral op het spannende verhaal dat je van de volksontwikkeling kunt maken, waarbij de interactie met de kinderen op de voorgrond staat. Soms is het nodig om je verhaal eerst af te maken voor er weer vragen mogen worden gesteld want in sommige groepen kom je daar anders nooit aan toe. Een uitnodiging om een echte bijenstal te bezoeken wordt meest-

al met veel enthousiasme geaccepteerd. De redactie bedankt Janny heel hartelijk voor haar verhaal en het beschikbaar stellen van de foto's. In de hoop dat andere imker-vertellers er hun voordeel mee kunnen doen.

Materiaal bijeen brengen

De film “De Bij en wij” van de NBV is natuurlijk een mooie aanvulling op het eigen materiaal dat de imker-voorlichters vaak door ervaring geselecteerd hebben. Eigenlijk zou iedere voorlichter over een optimaal pakket moeten kunnen beschikken. Daarom zou ik willen vragen of mensen die goede ervaringen hebben met het gebruik van bepaalde platen, puzzels of ander materiaal (interesse gaat ook zeker uit naar digitaal materiaal zoals powerpoint presentaties, filmpjes etc. ontwikkeld voor websites) deze naar de website van de NBV willen uploaden. Collega-vertellers kunnen er dan hun leskist mee aanvullen.

Meer voorlichtingsmateriaal op:
grasspriet.be/9Natuur2_deel7.pdf
 (over vrouwtjes die hun mannetje staan)
kinderpleinen.nl/showPlein.php?plnInd=202
 (dit is een kinderpagina met veel links en informatie, niet alle links werken goed)
imkersdeventer.nl
 (voor het downloaden van kleurplaten)

Plannen voor een themanummer

Voorlichten, een kunst, een kunde

Over bijen praten is één ding, maar goed over bijen vertellen is een andere koek. Bovenstaand interview maakt dat helder. De boodschap overbrengen gaat niet vanzelf maar stelt speciale eisen aan de verteller en ook aan de voorwaarden waaronder het verhaal wordt gebracht. De redactie van Bijhouden wil rond dat gegeven een speciaal nummer uitbrengen. De inhoud staat nog niet precies vast, want die hangt vooral ook van de lezers af.

Wat we voor ogen hebben is een bundel bijzondere voorbeelden van geslaagde (of als men wil, ook hopeloos mislukte) kennisoverdracht rond de honingbij. Dat kan zijn in een les of in een vergadering maar ook zomaar bij de bakker. Het kan voorlichting zijn aan kinderen, of aan de burens, aan pupillen in een zorginstelling, aan plaatselijke gemeenteambtenaren met een voorkeur voor beton, aan politici die streven naar meer biodiversiteit maar niks hebben met insecten, aan onwetende basiscuristen, maar ook aan behoudende imkers met lange staat van dienst. Er zijn vast nog veel meer voorbeelden. Daarbij is elke manier van uitwerken denkbaar: technisch, kritisch, historisch, ontroerend, humoristisch, belerend of relativerend. Het doel is een onderhoudend nummer van Bijhouden waarmee elk van ons een nog betere ambassadeur van de bij en het bijhouden kan worden dan ie misschien al is.

Het redactiesecretariaat kijkt uit naar uw mail of brief. Ook simpelweg goede ideeën voor een artikel, dat dan door een van ons wordt uitgewerkt, zijn welkom. Niet alles zal bruikbaar blijken maar alle reacties samen vormen grondstof om te komen tot een goed en evenwichtig eindproduct. **De inzendingstermijn sluit 20 februari.**

De redactie